

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо
відповідальності за публічне заперечення Голодомору 1932–1933 років в
Україні та наругу над пам'яттю мільйонів жертв Голодомору»
(реєстр. № 15192 від 24.04.2026)*

***Анотація.** В інформаційній довідці досліджуються підстави запровадження кримінальної відповідальності за публічне заперечення Голодомору 1932–1933 років в Україні та наругу над пам'яттю мільйонів жертв Голодомору в контексті проекту Закону України (реєстр. № 15912 від 24.04.2026) (далі – законопроект).*

Розглядається відповідність законопроекту вимогам Конституції України, основоположним засадам правотворчої діяльності, нормам чинного Кримінального кодексу України та законодавства про Голодомор 1932–1933 років в Україні.

***Ключові слова:** кримінальна відповідальність, історична пам'ять, голодомор, геноцид, покарання.*

Вступ

В умовах екзистенційної загрози з боку росії в Україні актуалізуються питання удосконалення законодавчих механізмів протидії ворожій пропаганді, спрямованій на знецінення української державності та ідентичності.

Відповідно до Закону України «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні» Голодомор 1932–1933 років в Україні є геноцидом Українського народу, а публічне його заперечення визнано наругою над пам'яттю мільйонів жертв Голодомору, приниженням гідності Українського народу і є протиправним (статті 1, 2).

Законопроект розроблено з метою «встановлення кримінальної відповідальності за публічне заперечення Голодомору 1932–1933 років в Україні як геноциду Українського народу, що забезпечить захист історичної пам'яті, гідності жертв та національної безпеки України»¹.

Пропонується доповнити Кримінальний кодекс України (далі – КК України) статтею 442-2 про відповідальність за публічне заперечення Голодомору 1932–1933 років в Україні та наругу над пам'яттю мільйонів жертв Голодомору; виправдовування його вчинення або применшення тяжкості злочинних дій тоталітарного режиму СРСР, спрямованих на організацію Голодомору, виготовлення, поширення, розповсюдження матеріалів, у яких міститься виправдовування, заперечення Голодомору 1932–1933 років в Україні.

---

¹ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за публічне заперечення Голодомору 1932–1933 років в Україні та наругу над пам'яттю мільйонів жертв Голодомору» (реєстр. № 15192 від 24.04.2026). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69917>

Основна частина

Визнаючи необхідність удосконалення підстав відповідальності за кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, вважаємо за доцільне зазначити таке.

Попри те, що запровадження відповідальності за заперечення фактів правомірності боротьби за незалежність України у ХХ столітті, а також Голодомору 1932–1933 років в Україні є вимогою національного законодавства, у пояснювальній записці до законопроекту не обґрунтовано доцільність запровадження саме кримінальної відповідальності і встановлення у санкції альтернативного покарання у виді позбавлення волі.

Так, оцінюючи санкції статті 436-1 «Виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів» (у чинній редакції КК України), Венеціанська комісія та Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ зазначили, що «Суд з прав людини та Комісія з прав людини ООН вважають неприйнятною навіть загрозу покарання у вигляді позбавлення волі за ненасильницьке вираження поглядів ... У справі *Murat Vural v. Turkey* Європейський суд з прав людини чітко заявив, що в принципі «мирні та ненасильницькі форми вираження не повинні піддаватися загрозі покарання у вигляді позбавлення волі»².

Окрім цього, відповідно до положень Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (стаття 3), Закону України «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні» (стаття 1), Резолюцій Генеральної Асамблеї ООН, прийнятих 1 листопада 2005 року та 26 січня 2007 року, злочином геноциду є сам факт голодомору, а не його публічне заперечення.

Диспозиція пропонованої норми не відповідає вимогам правової визначеності через неузгодженість із положеннями статті 2 Закону України «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні». Так, відповідно до частини першої статті 442-2 КК України (у редакції законопроекту) кримінально караними є декілька альтернативних діянь: 1) публічне заперечення Голодомору 1932–1933 років в Україні як геноциду Українського народу; 2) наруга над пам'яттю мільйонів жертв Голодомору, 3) виправдовування його вчинення, 4) применшення тяжкості злочинних дій тоталітарного режиму СРСР, спрямованих на організацію Голодомору, – що розглядаються як самостійні підстави відповідальності. Відповідно до галузевого законодавства саме наруга над пам'яттю мільйонів жертв Голодомору і приниження гідності Українського народу є формами (змістом) публічного заперечення Голодомору 1932–1933 років в Україні.

Факт висловлення (навіть публічного) особою незгоди з положеннями того чи іншого закону, а тим більше, з оцінкою певного факту чи історичної

---

² Спільний проміжний висновок щодо Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», ухвалений Венеціанською комісією на 105-му пленарному засіданні. Пунт 93. Венеція (18–19 грудня 2015 року). URL: <https://odhr.osce.org/sites/default/files/f/documents/c/f/216291.pdf>

події, – не становить небезпеки для суспільства, а тому підстави криміналізації таких діянь є сумнівними.

Обов'язковими ознаками пропонованого до криміналізації діяння мають бути вина у формі умислу і мета вчинення дій (наруга над пам'яттю жертв Голодомору, приниження гідності Українського народу та завдання шкоди авторитету України, розпалювання національної ворожнечі тощо).

Виокремлення підстав кримінальної відповідальності за виправдовування, публічне заперечення геноциду, а так само виготовлення, поширення, розповсюдження матеріалів, у яких міститься виправдовування, заперечення геноциду, незалежно від мети такого виготовлення, поширення, розповсюдження (частина 3 статті 442 КК України у редакції законопроекту), є проявом надмірного правового регулювання, що суттєво ускладнюватиме правозастосовну практику.

Так, чинним КК України вже передбачено відповідальність за: ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (стаття 300 КК України); виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганду комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів (стаття 436-1 КК України) тощо.

Положення законопроекту щодо набрання чинності законом не враховують приписів Конституційного Суду України, викладених у Рішенні від 15 квітня 2020 року № 2-р(П)/2020, де зазначено, що відповідно до принципу верховенства права важливо передбачити розумний часовий проміжок між офіційним оприлюдненням закону й набранням ним чинності.

Висновки

Концептуальна ідея законопроекту щодо запровадження кримінальної відповідальності за публічне заперечення Голодомору 1932–1933 років в Україні та наругу над пам'яттю мільйонів жертв Голодомору, на нашу думку, потребує узгодження із положеннями чинного законодавства в частині визначення критеріїв суспільної небезпечності пропонованих до криміналізації діянь.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.